

NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter

Elk jaar zijn er weer veel medewerkers van de waterschappen en deelnemers van de bever & otterwerkgroep van de Zoogdiervereniging (CaLutra) die de verspreiding van bever of otter bijhouden in hun werkgebied of monitoringsplot. Dankzij deze inzet is het mogelijk om veranderingen in verspreiding van deze semi-aquatische zoogdieren te volgen. Dit project is sinds 2012 onderdeel van het NEM. In dit artikel bespreken we de resultaten tot en met 2022, maar worden in de kaarten ook gegevens tot medio 2023 weergegeven.

Inventarisatie bever

Sporen van bevers (vraatsporen, geurmerken, burchten, holen, legers, dammen, beverkanalen) zijn doorgaans goed te herkennen en gemakkelijk te vinden. Medewerkers van de waterschappen leveren deze gegevens, omdat de veldmedewerkers van de waterschappen relatief eenvoudig en zonder grote tijdsinspanning kunnen weergeven waar bevers voorkomen.

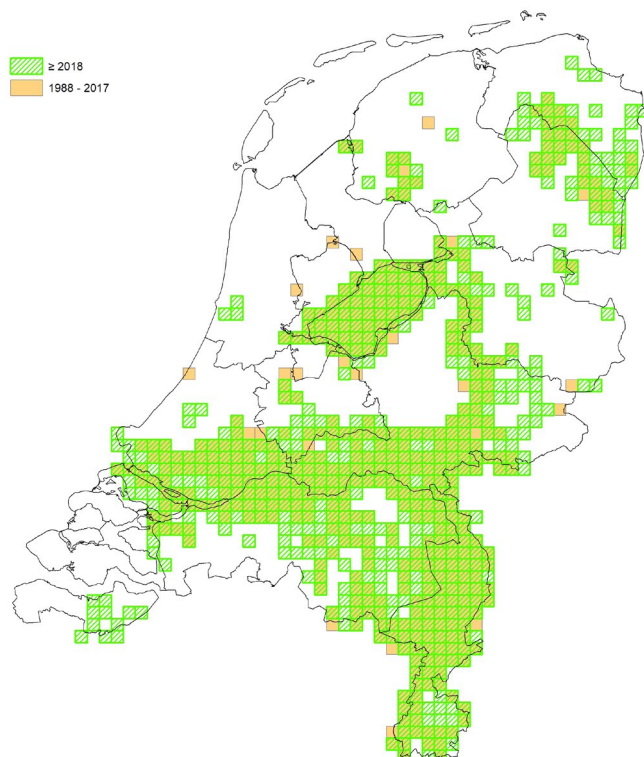
Inventarisatie otter

De sporen van otters (met name uitwerpselen 'spraints', maar ook prooien, holen, wissels en glijbanen) zijn doorgaans veel lastiger te vinden en te herkennen dan sporen van bevers. Een netwerk van vrijwilligers brengt ieder jaar de verspreiding van de otters in kaart. Iedere vrijwilliger zoekt in zijn of haar gebied onder bruggen en langs oevers naar spraints. Dat gebeurt één tot drie keer per winter. Ervaren vrijwilligers functioneren als regiocoördinatoren.

Bij de otter zou het de medewerkers van de waterschappen veel tijd kosten om een compleet beeld van de verspreiding binnen hun werkgebied te verkrijgen. De waterschapsmedewerker kan wel fungeren als 'waakhond' om te achterhalen of er überhaupt otters aanwezig zijn. Jaarlijks levert de Zoogdiervereniging de verspreiding van de otter aan de waterschappen met de vraag of er volgens hen gebieden met otters door ons worden gemist. Treft een medewerker sporen van een otter aan op tot dan toe onbekende locaties, dan zal het waterschap de Zoogdiervereniging inlichten. De Zoogdiervereniging neemt vervolgens contact op met CaLutra vrijwilligers om via gerichte inventarisatie duidelijk te krijgen of een otter aanwezig is in het gebied.

Verspreiding bever

In figuur 1 staat de verspreiding van de bever weergegeven tot en met medio 2023. De kaart laat veranderingen zien ten opzichte van vorig jaar, en daarbij gaat het om gebruikelijke uitbreidingen van het leefgebied direct aansluitend aan het al bekende leefgebied. Zoals in Groningen/Drenthe, Overijssel en Achterhoek. De bevers koloniseren hier langzamerhand de beeksystemen. Ook rond Amsterdam en Utrecht zijn er steeds meer waarnemingen van bevers. Een bever heeft zich gevestigd op enige afstand van al bekend leefgebied, namelijk in het oosten van Fryslân.

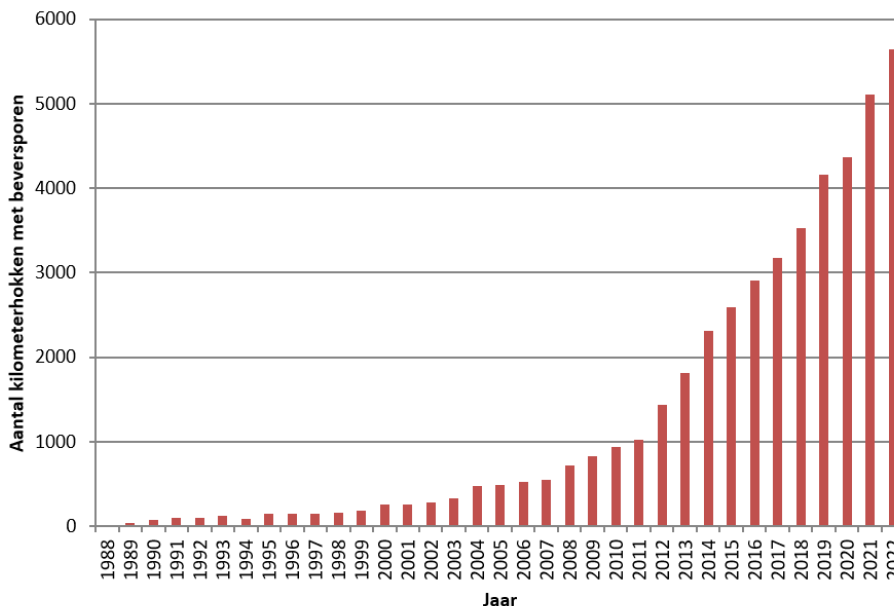

Figuur 1. Verspreiding van bever in de periode 1988-medio 2023 op 5*5 km-hok niveau.

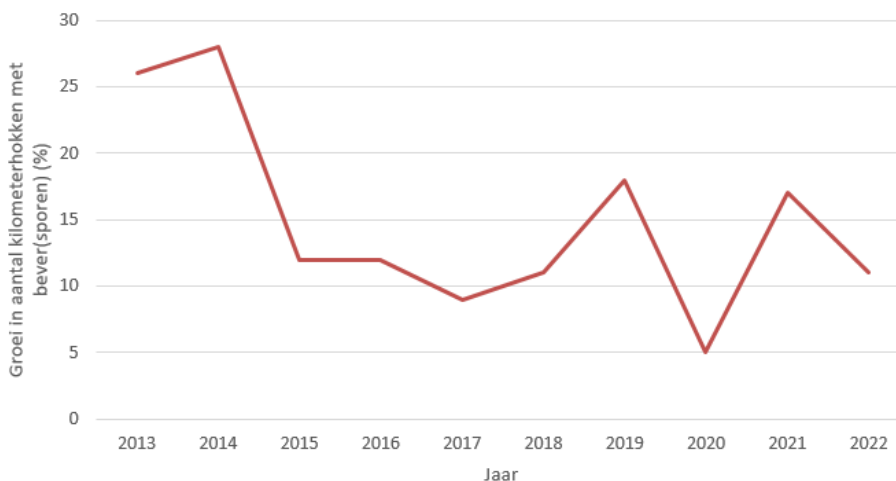
Toename verspreiding bever houdt aan

Uit figuur 2 komt goed naar voren dat de verspreiding van bevers nog steeds toeneemt. In figuur 3 wordt weergegeven hoe groot de groeipercentages zijn over de periode 2012-2022. De toename in 2018 en 2020 naar het volgende jaar is met 18 en 17% groot te noemen, terwijl de toename in 2019 met

5% klein is. Verwacht wordt dat de populatie nog zal blijven groeien, aangezien in grote delen van Nederland geschikt habitat aanwezig is, dat nog niet is gekoloniseerd. Dankzij herinrichting van beeksystemen en natuurontwikkeling wordt het landschap zelfs steeds geschikter voor bevers.

Figuur 2. Ontwikkeling in het aantal km-hokken met beversporen in Nederland in de periode 1988-2022. De jaren 2009 en 2010 zijn geïnterpoleerd.

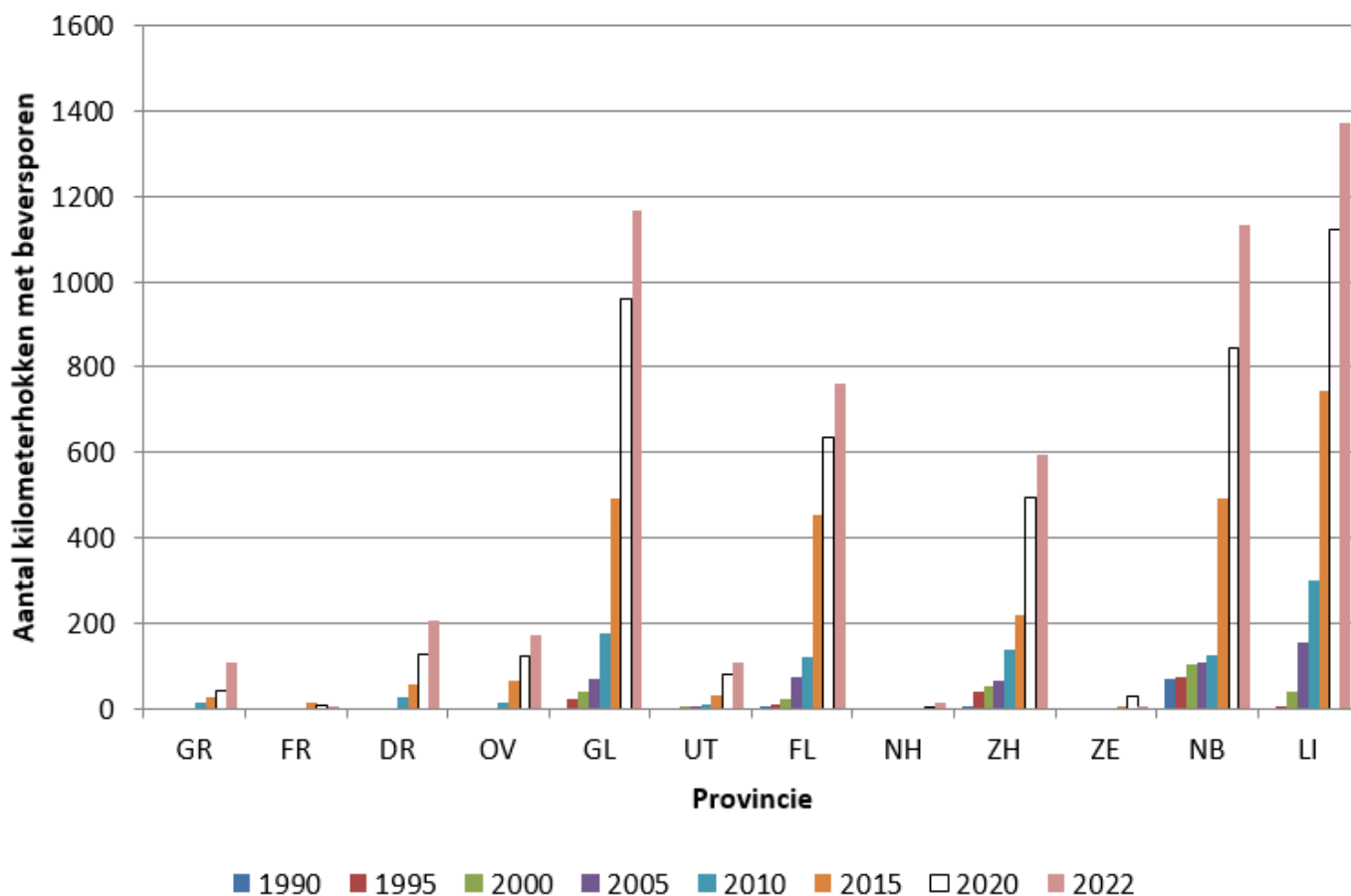

Figuur 3. Ontwikkeling in de groei (%) van het aantal km-hokken met bever(sporen) in Nederland in de periode 2012-2022.

Limburg blijft de provincie met overduidelijk de meeste km-hokken met sporen van bevers (ruim 1370, figuur 4). Nadat de groei in 2020 aardig was afgenomen (38 nieuwe km-hokken), is er in 2021 (150) en 2022 (100) toch weer een behoorlijke toename in bezette km-hokken geweest. Toch is de groei procentueel lager dan in andere provincies. Deze is namelijk het op één na laagste van alle provincies, over de laatste zeven jaar. Andere provincies met veel door bever bezette kilometerhokken zijn, in volgorde van aantal

km-hokken: Gelderland, Noord-Brabant, Flevoland en Zuid-Holland. In Flevoland is er nog ruimte in de Noordoostpolder, waar tot nu toe nog geen bevers voorkomen. De provincie met de grootste absolute groei in km-hokken in de laatste zes jaar is Gelderland (ruim 674 km-hokken), gevolgd door Noord-Brabant en Limburg. Die groei is het kleinste in Fryslân, Zeeland en Noord-Holland. Relatief gezien heeft de afgelopen zes jaar in Groningen, Drenthe, Utrecht, Zuid-Holland en Overijssel de grootste groei in km-hokken met

beversporen plaatsgevonden (Groningen factor 4,0; Overijssel factor 2,7). In Noord-Holland is in 2019 en 2020 één km-hok gemeld, en in 2022 zijn maar liefst 14 km-hokken met bever(sporen) bekend. In Zeeland is een afname zichtbaar van 29 naar 7 kilometerhokken.

Figuur 4. Ontwikkeling in het aantal km-hokken met beversporen per provincie in de periode 1990-2022 (om de vijf jaar en 2022). Waar nodig zijn de gegevens van 2010 geïnterpoleerd.

Toename verspreiding otter houdt aan

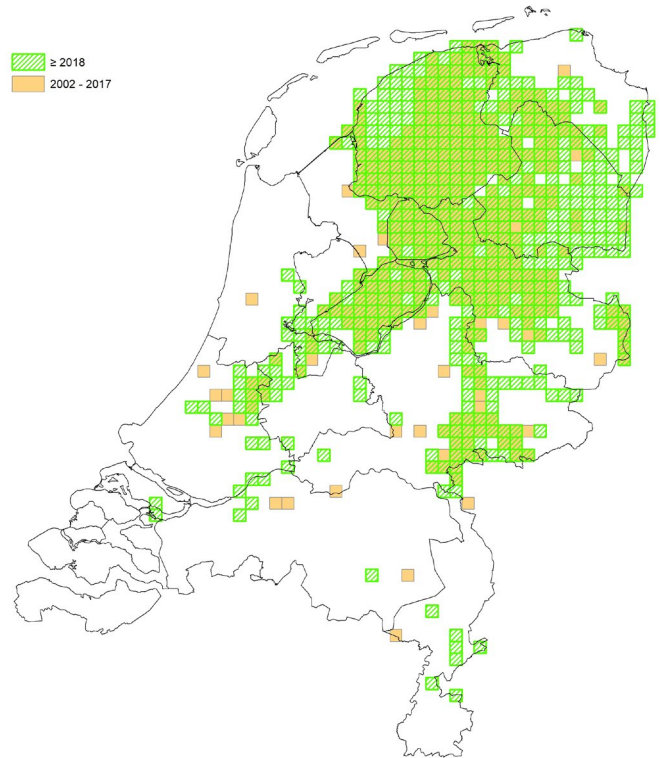
In figuur 5 staat de verspreiding van de otter weergegeven op het niveau van 5x5 km-hokken tot en met medio 2023. De otter werd aan het begin van deze eeuw uitgezet in het Fries/Overijssels plussengebied. Vanuit dit uitzetgebied bevolkt de otter geleidelijk omliggende aangrenzende gebieden. Maar ook verder weg vestigen zich op kleine schaal uitgezette otters of nakomelingen van uitgezette otters. Ook volgden bij-plaatsingen in Fryslân, langs de IJssel en in de Gelderse Poort.

In vergelijking met vorig jaar is het eerste dat opvalt de uitbreiding op de grens van Zeeland en Zuid-Holland. Daarmee is Zeeland de laatste provincie waar de soort opduikt. Het is even afwachten of het daarbij ook om vestiging gaat. Verder valt op dat in nagenoeg alle andere provincies er wel uitbreiding heeft plaatsgevonden. Het meest in het oog springend is Fryslân waar het noordwesten van de provincie steeds verder wordt gekoloniseerd. Of er in Noord-Brabant en Limburg gevestigde otters aanwezig zijn, moeten we even afwachten. De waarnemingen in Limburg van levende otter(s) zijn bemoedigend.

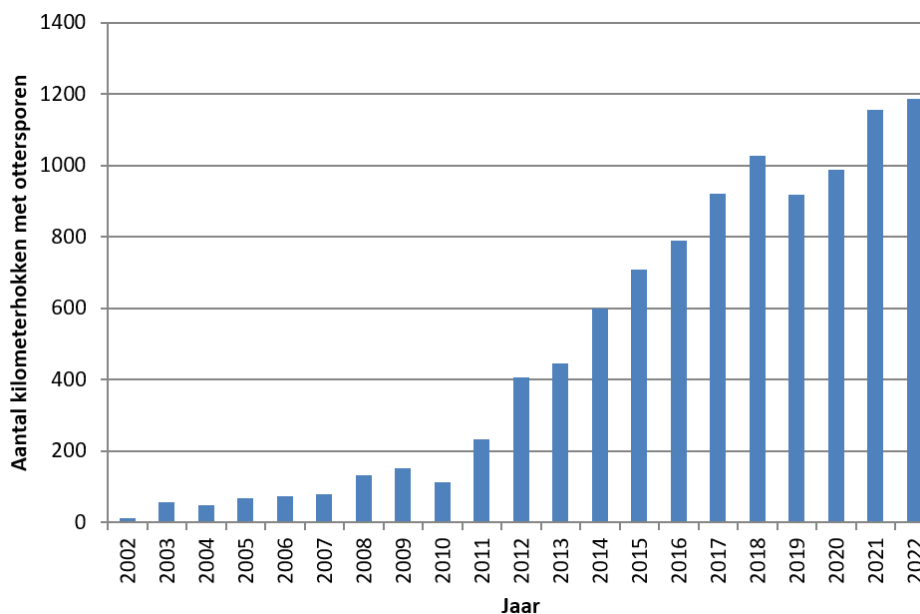
Toename in verspreiding otter

Hoewel in figuur 5 het verspreidingsgebied lijkt toe te nemen, laat het aantal km-hokken met ottersporen voor 2019 en 2020 een afname zien, maar in 2022 wordt duidelijk dat de groei doorzet (figuur 6). Waarschijnlijk gaat het om een waarnemerseffect, hoewel voor 2019 de oorzaak niet bekend is. Voor 2020 heeft in ieder geval het stoppen van de genetische monitoring door Wageningen Environmental Research een grote rol gespeeld. Zij verzamelden de spraints in de gebieden waar de otters oorspronkelijk werden uitgezet in Overijssel en Fryslân en deze informatiebron is voor het NEM dus weggefallen. De afname in km-hokken met otters is daarom waarschijnlijk niet reëel. De beheerders van deze gebieden geven namelijk aan dat ze in het gehele gebied nog steeds ottersporen aantreffen.

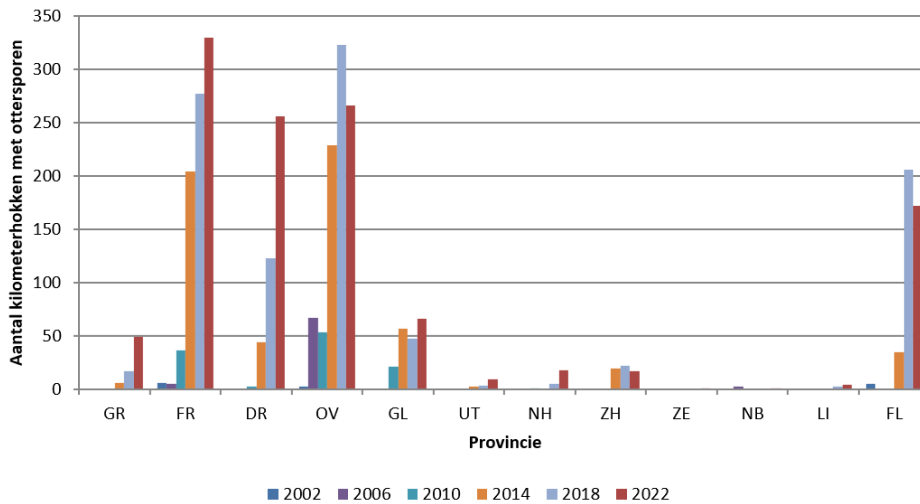
Met de gegevens zoals die momenteel bekend zijn is Drenthe inmiddels de provincie met de meeste km-hokken met ottersporen (ruim 340, figuur 7). Op enige afstand volgen Overijssel en Fryslân (zij hebben nagenoeg hetzelfde aantal km-hokken, ruim 240, maar waarschijnlijk zijn het er meer), gevolgd door Flevoland (ruim 184). De relatieve toename over de laatste vier jaar is het grootst in Flevoland (factor 5,3), gevolgd door Drenthe (factor 2,8) en Groningen (factor 2,5).

Figuur 5. Verspreiding van de otter in Nederland in de periode 2002-midde 2023 op 5*5 km-hok niveau.

Figuur 6. Ontwikkeling in het aantal km-hokken in Nederland met ottersporen in de periode 2002-2022. De afname in 2019 en 2020 is waarschijnlijk niet een reële afname van het actuele leefgebied (zie tekst).

Figuur 7. Ontwikkeling in het aantal km-hokken met ottersporen per provincie in de periode 2002-2022, in perioden van vier jaar en in 2022. De afname in Fryslân, Overijssel en Flevoland is waarschijnlijk niet een reële afname in het actuele leefgebied (zie tekst).

Invoerapp otter

In 2022 is een invoerapp ontwikkeld om het invoeren in het veld te vergemakkelijken. Vanaf oktober 2022 is de app in gebruik door deelnemers.

Doe je ook mee?

Binnen het otter-meetprogramma kunnen we nog hulp gebruiken bij het inventariseren van gebieden op de aanwezigheid van otters. Mocht je zin en in de winter tijd hebben om deel te nemen om dit magnifieke dier in kaart te brengen, meld je dan aan via [onze website](#).

Dit meetprogramma is mogelijk gemaakt door de inzet van vrijwilligers van de otter- en beverwerkgroep CaLutra van de Zoogdiervereniging en de medewerkers van de waterschappen. De Zoogdiervereniging wil hen allen van harte danken voor hun inzet en hopen dat zij daarmee nog vele jaren met veel plezier door zullen gaan.

NEM Verspreidingsonderzoek Bever en Otter: Ellen van Norren (landelijk coördinator), Vilmar Dijkstra, Julia Schepers, Elze Polman & Martijn van Oene